

SSPF

Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid

 Socialstyrelsen

 Polisen

brå

Skolverket

mucf

 Sveriges
Kommuner
och Regioner

SIG eller SSPF?

SIG (sociala insatsgrupper) och **SSPF** (samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid), är båda samverkansformer för att förebygga att barn begår brott. Skillnaden är att de utvecklats för olika målgrupper, där SIG vänder sig till ung-domar med högre risknivå. Här anges den ursprungliga tanken för respektive modell.

SSPF (samverkan skola, socialtjänst, polis, fritid) utvecklades för att upptäcka ungdomar i risk för att begå brott eller med en begynnande kriminalitet. Här samverkar skola, socialtjänst, polis och fritidssektor.

SIG (sociala insatsgrupper) utvecklades för att stötta unga med hög risk för att begå brott att lämna en kriminell livsstil. Här samverkar i grunden socialtjänst, polis och skola.

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2026-2-10038

Foto: Christian Ferm/Scandinav bildbyrå

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, februari 2026

Innehåll

Om det här materialet	4
Om samverkansformen SSPF – skola, socialtjänst, polis och fritidssektor	5
Därför behövs samordnade insatser	5
Målgruppen för SSPF	6
Preventionsarbete på tre nivåer	7
Centrala komponenter i SSPF	7
Organisering av SSPF-arbetet	8
Styrgrupp	9
Koordinator	9
Arbetsgrupp	9
Framgångsfaktorer för SSPF-arbetet i organiseringen	11
Samverkan börjar redan på planeringsstadiet	11
Beslutet behöver formaliseras	11
Komma överens om syfte och mål	11
Tydligt definiera målgruppen	12
Kunskapsbaserad samverkan i SSPF	13
SSPF i relation till socialtjänstlagen	13
Gemensam kunskapsbas för SSPF-arbetet	13
Identifiering av barn aktuella för SSPF	15
Riskbedömning och fördjupad analys	16
Rekommenderade insatser för socialtjänsten	16
Den öppna fritidsverksamhetens och civilsamhällets roll i SSPF	17
Den öppna fritidsverksamheten	17
Samverkan med civilsamhället – en värdefull resurs i arbetet med barns fritid ..	17
Arbetsprocessen i SSPF steg för steg	20
Upptäcka och avgöra om SSPF ska initieras	20
Involvera och inhämta samtycke	20
Bedöma och analysera	21
Åtgärdsplan	22
Åtgärder och insatser anpassas till individens förmåga och behov	22
Uppföljning på individnivå	22
Individbaserad systematisk uppföljning (ISU)	23
Att arbeta i SSPF – ett exempel	24
Referenser	26
Bilaga 1	28

Om det här materialet

Detta stödmaterial vänder sig till verksamheter som vill starta upp SSPF eller utveckla och förnya ett redan etablerat arbete. Målgruppen är yrkesverksamma som direkt eller indirekt arbetar med SSPF, exempelvis inom skola, socialtjänst, polis, fritidsverksamhet och angränsande funktioner. Materialet berör främst det individbaserade arbetet och innehåller:

- centrala komponenter i arbetet med SSPF
- framgångsfaktorer för SSPF-arbetet
- råd inför att starta SSPF eller utveckla en redan befintlig organisering
- en beskrivning av kunskapsbaserad samverkan
- ett praktiskt exempel – en fallbeskrivning.

Stödmaterialen publicerades första gången 2022. I den här reviderade versionen har perspektiv och synpunkter från barn inkluderats för att ytterligare stärka kvalitet och relevans.¹ Samverkan med civilsamhället² ges vidare ett större utrymme. Civilsamhället har betydelse som en bärande del i ett långsiktigt brottsförebyggande arbete. I materialet redovisas även hur SSPF förhåller sig till lagen om kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet och socialtjänstlagen.

Materialet har tagits fram i ett samarbete mellan Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Skolverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Samtliga verkar för att stödja kommuner som arbetar med SSPF. Under arbetet med revideringen av stödmaterialen har vi i den nationella arbetsgruppen för SSPF/SIG använt oss av ett antal referenspersoner och referenskommuner/områden som redan arbetar med SSPF. Vi vill rikta ett stort tack till dem.

1. Skriftlig mailväxling och workshop med Rådet för barn och unga, Socialstyrelsen 2025.

2. Civilsamhället är en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet – där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen (prop. 2009/10:55). Det kan till exempel vara ideella kultur-, idrotts- intresseföreningar, trossamfund, stiftelser, nätverk och ekonomiska föreningar.

Om samverkansformen SSPF – skola, socialtjänst, polis och fritidssektor

Kommuners brottsförebyggande arbete är brett, finns på flera nivåer och kan bestå av en mängd åtgärder. Det brottsförebyggande arbetet ska vara kunskapsbaserat. Det finns ett stort behov av samverkan och det är ofta en förutsättning för ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete. SSPF är ett exempel på operativ samverkan runt individer. SSPF står för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidssektor (t.ex. fritidsgårdar, ungdomens hus och aktörer inom civilsamhället). År 2025 bedrevs SSPF-arbete i cirka 220 svenska kommuner, vilket gör samverkansformen till en av de mest spridda strukturerna för lokalt brottsförebyggande och förebyggande socialt arbete.³

Syftet med SSPF är att i samverkansform arbeta brottsförebyggande kring barn som bedöms vara i riskzonen för kriminalitet eller annat normbrytande beteende.⁴

Därför behövs samordnade insatser

Forskning visar att barn som senare involveras i allvarlig brottslighet ofta har varit föremål för socialtjänstens stödinsatser redan i tidig ålder.⁵ Många av dem har levt med flera samtidiga riskfaktorer, såsom våldsutsatthet, trauma, psykisk ohälsa, skolsvårigheter och problem i familjen.^{6,7,8}

Studier visar också att för att kunna ge rätt insats behöver man kunna nå fram till barn och föräldrar med olika förutsättningar för mottaglighet. Det innebär att det behövs tillgång till olika slags stöd och insatser och att kommunen har möjlighet att finansiera dessa.

Studier pekar på att rekrytering till kriminella nätverk kan ske i mycket unga år och att barn tidigt utnyttjas för olika typer av brottslighet. Rekryteringen sker ofta snabbt och genom äldre ungdomar.⁹

Det framkommer också att vissa grupper är särskilt sårbara, bland andra flickor och barn med funktionsnedsättning. De har ofta upplevt beroende och våldsutsatthet och kan, på grund av sina specifika svårigheter, ha extra svårt att ta sig ur kriminella miljöer. Insatser behöver därför anpassas efter deras behov.^{10,11}

3. Brås nationella enkät om kommunernas brottsförebyggande arbete, 2025.

4. Normbrytande beteende exemplifieras under Målgrupp nedan.

5. Brå (2025). Barn under 15 år som begår allvarliga brott.

6. Brå (2025). Flickor och kvinnor i kriminella nätverk.

7. Myndigheten för delaktighet (2025). Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning.

8. Barnombudsmannen (2025). Ni måste hinna före.

9. Brå (2023). Barn och unga i kriminella nätverk.

10. Brå (2025). Flickor och kvinnor i kriminella nätverk.

11. Myndigheten för delaktighet (2025). Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning.

Kunskapsläget visar att tidiga, samordnade, familjenära och behovsanpassade insatser – där skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård, polis och fritid samverkar – ofta är avgörande för att bryta mönster av utsatthet och minska risken för fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet.^{12,13,14,15,16}

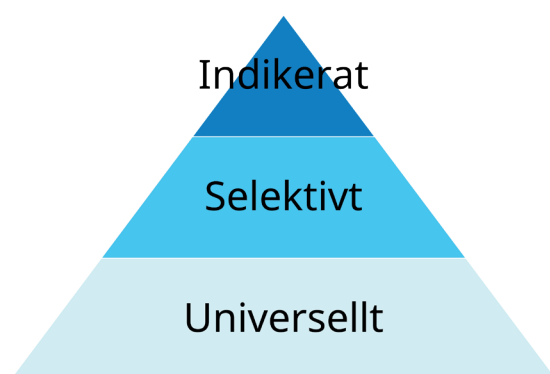
Målgruppen för SSPF

Målgruppen för SSPF kan variera, både vad gäller ålder och risknivå. I regel är målgruppen barn under 18 år, men i undantagsfall kan unga upp till 20 år ingå i SSPF. I Sverige används SSPF i första hand som en individorienterad samverkansform, men den kan också användas på grupp- och områdesnivå. SSPF tillämpas oftast på selektiv nivå (identifierad risk för kriminalitet eller annat normbrytande beteende) men används även för barn som är i begynnande kriminalitet. Med normbrytande beteende menas negativa, destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelser mot regler, lagar eller normer. Normbrytande beteende kan vara allt ifrån att allvarligt bryta mot vårdnadshavares regler, skolka, snatta, stjäla och klottra (icke-aggressivt normbrytande beteende) till grövre förseelser som till exempel att slåss, knuffas, hota (aggressivt normbrytande beteende), att sexuellt ofreda andra och att plåga djur.

I allt väsentligt handlar det om alla beteenden som kan anses vara brottsliga, kriminella handlingar, men definitionen omfattar även beteenden som inte är formella lagöverträdelser utan snarare allvarliga regel- eller normbrott, såsom skolk eller att rymma hemifrån. Denna definition av normbrytande beteende går i linje med den definition som ofta används i forskning.

Normbrytande och kriminellt beteende förekommer hos både flickor och pojkar, även om det är betydligt vanligare bland pojkar.¹⁷

I den så kallade preventionspyramiden finns målgruppen för SSPF i huvudsak på den selektiva nivån i mitten.

Figur 1. Preventionspyramiden.

12. Brå (2025). Barn under 15 år som begår allvarliga brott

13. Brå (2025). Flickor och kvinnor i kriminella nätverk.

14. Brå (2023). Barn och unga i kriminella nätverk.

15. Myndigheten för delaktighet (2025). Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning.

16. Barnombudsmannen (2025). Ni måste hinna före.

17. Se Andershed och Andershed, 2019, Forskningsöversikt risk- och skyddsfaktorer, Örebro universitet.

Preventionsarbete på tre nivåer

Samhällets förebyggande arbete brukar förklaras på tre nivåer. Det som erbjuds eller når ut till alla barn (universellt), inriktat på vissa barn, områden eller grupper med större risk (selektivt) och inriktat på barn som behöver stöd (indikerat).

Den universella nivån är ”bottenplattan”. Här finns det som ska vara tillgängligt för alla barn i Sverige, som exempelvis en skolbaserad insats som kommer alla elever till nytta. Det kan också vara att erbjuda föräldraskapsstödsprogram till alla som vill ha det.

På selektiv nivå finns insatser som riktar sig till enskilda barn eller grupper barn som visat tecken på normbrytande beteende och riskerar att dras in i kriminalitet. Exempel på en insats kan vara föräldraskapsstöd till vårdnadshavare med barn som visar beteendeproblem.

På indikerad nivå finns individuellt stöd till barn och deras familjer där problem har observerats som exempelvis att begå brottsliga handlingar och där återfallsrisken är hög. Det kan exempelvis handla om insatser i form av strukturerad familjebehandling eller psykosociala insatser.¹⁸

Centrala komponenter i SSPF

En viktig komponent i SSPF är möjligheten att dela information mellan aktörerna, vilket kan möjliggöras genom samtycke från vårdnadshavare och/eller barnet. Att vårdnadshavare och/eller barn är delaktiga är centralt i arbetet för att öka tillit och motivation till att ta emot insatser som kan leda till en positiv förändring. Det är dock viktigt att känna till att aktörerna under vissa förutsättningar kan dela information enligt gällande sekretesslagstiftning, även utan att det finns ett samtycke.

När ett barn blir aktualiserat för SSPF kan skälet vara att någon av de samverkande aktörerna fattat misstanke om att barnet experimenterat med droger, har ett normbrytande beteende, börjat begå brott eller har kontakter med grupper som identifierats som kriminella.

- Deltagande aktörer är, så långt möjligt och på alla nivåer, överens om tänkt målgrupp, tänkt syfte och tänkta resultat/mål för SSPF-arbetet. Tydlighet underlättar också uppföljning.
- SSPF-koordinator samordnar åtgärderna kring barnet.
- Barnet och/eller vårdnadshavare samtycker till att de medverkade myndigheterna får dela uppgifter om barnet till varandra.
- Åtgärder matchas till barnets behov och situation. En åtgärdsplan upprättas, där aktörernas olika åtgärder anges, och en plan för uppföljning görs.

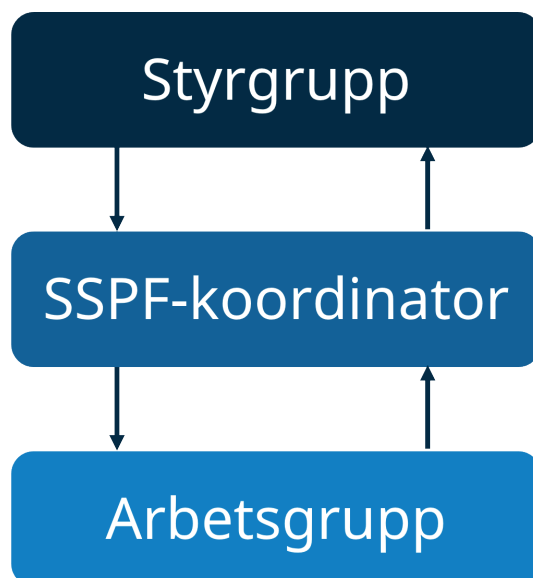
18. Preventionspyramiden i RISE Social & Health Impact Center och Länsstyrelsen i Stockholm 2021. Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? RISE Research Institutes of Sweden.

Organisering av SSPF-arbetet

Kommunerna har sedan 1 juli 2023 ett lagstadgat brottsförebyggande ansvar. Det innebär att de ska arbeta kunskapsbaserat och systematiskt, ta fram och kontinuerligt uppdatera lägesbilder över brottsligheten samt planera och samordna insatser utifrån lokala behov. Kommunerna ska med detta ansvar inrätta en brottsförebyggande samordningsfunktion. SSPF-samverkan kan existera i anslutning till dessa samordnarfunktioner. Inom detta strukturerade brottsförebyggande arbete utgör SSPF en etablerad och ofta använd samverkansform, särskilt i det tidiga och förebyggande arbetet riktat mot barn. Tillsammans fördjupar de lägesbilden som berör barn i riskzonen för kriminalitet eller annat normbrytande beteende.

Vid organisering av SSPF är det viktigt att det finns både en styrgrupp, en arbetsgrupp och en eller flera koordinatörer som har ett samordnande ansvar för arbetet. Koordinatören är ofta anställd inom socialtjänsten, men kan också ha sin anställning i någon av de andra förvaltningarna i samverkan. I arbetsgrupperna ingår representanter från de olika aktörer som ingår i SSPF, det vill säga skola, socialtjänst, polis och fritid. I samverkan kring varje enskilt barn involveras representanter från de olika aktörerna som känner till barnet. Även andra aktörer kan tillkomma, beroende på barnets behov, till exempel hälso- och sjukvården, habiliteringen, civilsamhället eller andra viktiga personer.

Viktigt att notera är att ett beslut om att arbeta med SSPF är förvaltningsövergripande inom ramen för det lokala brottsförebyggande arbetet. Det kräver att samtliga samverkande aktörer från de olika förvaltningarna tar ett gemensamt ansvar för SSPF-arbetet på samtliga nivåer och är överens om både resurstillsättning, prioriteringar och målsättning. Den vanligaste organiseringen av SSPF ser ut så här:

Styrgrupp

I styrgruppen ingår chefer och personer med mandat att fatta beslut inom den egna förvaltningen eller organisationen. Styrgruppens roll är att följa det operativa arbetet och att fatta beslut om resurser, uppdrag och uppföljning. Det är viktigt att styrgruppens medlemmar är överens, både om syfte, roller och mål med styrgruppsarbetet, samt om vad respektive person och verksamhet ska bidra med för att skapa bästa möjliga förutsättningar för det operativa arbetet.

Koordinator

SSPF-koordinatören har kontakt med eller ingår i både styrgrupp och arbetsgrupp. Koordinatören är en nyckelperson i arbetet med att driva på samverkansarbetet så att det kommer till stånd och vidmakthålls.

Erfarenheter visar att rollen som koordinator i SSPF är både komplex och tidskrävande och innebär arbete på både strategisk och operativ nivå, vilket bör tas i beaktande vid tillsättning av den här typen av tjänster. I större kommuner och/eller stadsdelar finns ibland flera koordinatörer med olika uppgifter och funktioner.

Exempel på uppgifter för koordinatören, som ibland kan delas upp på flera personer:

- Sammankalla, hålla ihop arbetet med nätverksmöten och knyta berörda aktörer till SSPF och de enskilda barnen.
- Kontinuerligt följa upp och bedöma risk, behov och mottaglighet hos barnet och löpande bidra till nödvändig anpassning av åtgärder till barnets aktuella situation och behov.
- Samordna möten och ansvara för inhämtande av nödvändiga samtycken från barn och/eller vårdnadshavare.
- Upprätta åtgärdsplaner, följa upp dem och SSPF-arbetet.
- Hålla kontakt med barnet och vårdnadshavare och arbeta för att barnets mottaglighet beaktas så långt möjligt i utformning av stöd och åtgärder.
- Skapa möjlighet och utrymme för ett uppsökande arbete.
- Inventera befintliga resurser i kommunen inom olika förvaltningar och civilsamhällesaktörer.

Arbetsgrupp

Utöver koordinatören ingår i arbetsgruppen exempelvis områdespolis, fältarbetare, representant för skola och fritid samt socialtjänst. Det är också viktigt att, om behov finns, ha en etablerad kontakt med första linjens hälso- och sjukvård alternativt barn- och ungdomspsykiatri (BUP).

När ett enskilt barn ska aktualiseras inom SSPF bjuds representanter som har kännedom om barnet in av koordinatören. Förutsatt att samtycke till informationsutbyte finns kan då information om barnet delas. Gruppen upprättar

en åtgärdsplan där de olika aktörernas åtgärder anges, gör upp en tidsplan och fattar ett beslut om tid för uppföljning.

Inom områdesbaserad samverkan delar man sina respektive kunskaper om den lokala lägesbilden för att identifiera grupper av individer i riskzon för kriminalitet. Arbetet kan också leda till att arbetsgruppen identifierar enskilda barn som bör bli aktuella för SSPF eller för andra åtgärder.

Framgångsfaktorer för SSPF-arbetet i organiseringen

Det här avsnittet handlar om hur man strategiskt kan skapa bra förutsättningar för en hållbar och effektiv samverkan. De framgångsfaktorer som beskrivs baseras på forsknings- och erfarenhetsbaserad kunskap som inhämtats från professionella som arbetar med SSPF.

Samverkan börjar redan på planeringsstadiet

En inledande utgångspunkt är att ansvariga har gjort en brottsförebyggande kartläggning så att en lägesbild finns tillgänglig. Utifrån kartläggningen går det att bedöma huruvida SSPF är en lämplig samverkansform för kommunen eller stadsdelen.

Samverkan underlättas om alla aktörer från början görs delaktiga och förstår syftet med SSPF. Det underlättar om SSPF kan integreras i redan befintliga strukturer. Det är därför viktigt att samverka redan i planeringsstadiet av SSPF.

En framgångsfaktor för bra samverkan är att arbetet är legitimerat, det vill säga förankrat i kommunens styrning av det brottsförebyggande arbetet hos ledningen för kommunens strategiska brottsförebyggande råd eller motsvarande, och hos ledningsfunktioner hos de samverkande aktörerna. Det är också viktigt att aktörerna gemensamt diskuterar och tydliggör sina respektive grunduppgifter och verksamheter för att öka förståelsen sinsemellan.

Beslutet behöver formaliseras

Beslut om att SSPF ska användas förs in i de skriftliga överenskommelser som finns mellan de aktörer som ingår i det brottsförebyggande arbetet. Om sådana överenskommelser saknas, behöver man skriva en särskild överenskommelse om SSPF. I den ska det tydligt framgå vilka resurser som respektive verksamhet avser att säkra och ställa till förfogande för SSPF.

Komma överens om syfte och mål

Aktörerna behöver komma överens om syfte och mål med SSPF-arbetet. Ju större enighet om detta, desto bättre är förutsättningarna för att SSPF-arbetet ska bli framgångsrikt. Det underlättar också uppföljning på både individ- och grupp-nivå.

En hjälp i arbetet är att använda specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsbundna mål, så kallade SMARTa mål. Exempel: ökad skolnärvaro, ökad måluppfyllelse i skolan, alternativa fritidsintressen och minskad brottslighet.

Tydligt definiera målgruppen

Målgruppen behöver definieras tydligt. Aktörerna behöver komma överens om vilka barn som ska kunna erbjudas SSPF. Ett kriterium kan exempelvis vara vilken risknivå för normbrytande beteende och kriminalitet som barnen ska befinna sig på. Oftast ligger fokus i SSPF på barn i riskzonen för kriminalitet eller begynnande kriminalitet (selektiv nivå). Principerna för RBM – risk, behov och mottaglighet – kan här vara till hjälp.¹⁹ (Se kapitlet Kunskapsbaserad samverkan i SSPF och avsnittet Identifiering av barn aktuella för SSPF).

19. Se Socialstyrelsen (2021) Insatser för att motverka allvarligt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd för socialtjänstens arbete med barn 6– 17 år.

Kunskapsbaserad samverkan i SSPF

Det här avsnittet handlar om konkret samverkan och stöd för det operativa arbetet på individnivå.

SSPF i relation till socialtjänstlagen

SSPF utgår från barnets hela livssituation. I SSPF bidrar olika huvudmän gemensamt till att skapa trygga och utvecklingsfrämjande uppväxtvillkor för barn. SSPF ligger i linje med socialtjänstlagens fokus på tidiga, förebyggande, samordnade och kunskapsbaserade insatser. SSPF skapar struktur för tidig samverkan kring barn i riskzon där behovsanpassade insatser och kontinuerlig uppföljning är central.

Tidig upptäckt är en möjlighet för alla verksamheter

En bärande del i SSPF är att *tidigt* uppmärksamma tecken på oro och ogynnsam utveckling hos barn. Skola, fritidsverksamhet och polis möter barn i deras vardagsmiljöer och kan tidigt identifiera förändringar i beteende, skolfrånvaro, normbrytande handlingar, utsatthet eller begynnande kriminalitet. Genom att samla iakttagelser från skola, fritidsverksamhet, polis och andra aktörer skapas gemensamma lägesbilder. Detta möjliggör tidig upptäckt och ett mer proaktivt arbetssätt. Insatser kan därmed sättas in innan problem fördjupas.

Det operativa individinriktade SSPF-arbetet riktar i hög grad in sig på att bryta ogynnsamma utvecklingsförlopp i ett tidigt skede. Exempel på SSPF-insatser där olika aktörer finns med är:

- tidiga samordnade samtal med barn och vårdnadshavare,
- stöd i skolmiljö och på fritiden,
- insatser vid skolrelaterade problem exempelvis via skolsociala team,
- riktade förebyggande aktiviteter i riskmiljöer,
- uppsökande arbete,
- förstärkt samverkan runt barn med upprepade skolfrånvaro eller begynnande normbrytande beteende.

Gemensam kunskapsbas för SSPF-arbetet

En förutsättning för att kunna göra gemensamma bedömningar av bland annat risk- och skyddsfaktorer är att det finns en samsyn kring centrala begrepp, målgrupp och arbetssätt. En gemensam kunskapsbas underlättar prioriteringar, stärker kvaliteten i bedömningar och bidrar till ett mer träffsäkert stöd.

Gemensam kompetensutveckling inom SSPF kan exempelvis omfatta: kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete, socialtjänstlagens inriktning, principerna om Risk, Behov och Mottaglighet (RBM), rekommenderade insatser för socialtjänsten i att motverka allvarligt normbrytande beteende, samverkan med civilsamhället, psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Systematiskt arbetssätt

Kunskapsbaserad samverkan utgår ofta från gemensamma lägesbilder, risk- och skyddsfaktorer samt återkommande uppföljning av insatser.

Genom att kombinera skolans pedagogiska och psykosociala kunskap, socialtjänstens utrednings- och stödkompetens, polisens lägesbilsarbete och fritidsverksamhetens relationsskapande arbete skapas ett tvärprofessionellt och kunskapsbaserat arbetssätt. Multimodala insatser, där flera samverkande aktörer ger synkroniserade insatser till barnet, är att föredra.

Det är också viktigt att arbetet med SSPF på individnivå innebär att man på förhand har kommit överens och bestämt vad SSPF ska kunna innehålla, det vill säga vilka insatser som kan erbjudas inom ramen för SSPF och vad koordinatoren inom socialtjänsten kan göra. På så sätt vet samtliga aktörer i samverkan vad som kan erbjudas när ett ärende startas upp. Att enbart erbjuda samordning täcker sällan de behov som finns i individärenden i SSPF.

RBM och risk- och skyddsfaktorer

I det gemensamma kunskapsbaserade arbetet är vetenskap och beprövad erfarenhet nyckelord. Modellen om Risk, Behov och Mottaglighet, RBM-modellen,^{20,21} är ett vetenskapligt grundat ramverk som ger stöd i bedömning och planering av insatser för att förebygga återfall i brott/normbrytande beteende hos individer. Det gäller oavsett ålder och kön. Att utgå från RBM kan öka samsynen bland de olika professioner som ingår i SSPF så att rätt stöd ges till rätt barn i rätt tid.

Centralt i arbete enligt RBM-modellen är att identifiera rätt målgrupp och bedöma individuell risknivå och behov för att sedan planera för insatser. Kunskap om risk- och skyddsfaktorer²² är av betydelse för att förstå vilka barn som har en förhöjd risk att utveckla ett normbrytande beteende och som därför behöver samhällets stöd för att förebygga en negativ utveckling. Forskning visar också att det finns ett samband mellan en tidig debut i normbrytande beteende och en ökad risk för fortsatta problem i livet. Att ha många riskfaktorer och få skyddsfaktorer innebär också en högre risk för en negativ utveckling. Risk- och skyddsfaktorer finns både i barnets uppväxtvillkor och i sociala miljöer och andra samhälleliga sammanhang.²³

20. Socialstyrelsen (2020). Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende.

21. Bonta, J. och Andrews, D.A. (2023). The psychology of criminal conduct.

22. Riskfaktorer brukar beskrivas som omständigheter som i forskning visat sig öka sannolikheten för att barn och unga ska utveckla problem, medan skyddsfaktorer är egenskaper eller förhållanden som minskar risken för normbrytande beteende och som kan fungera som buffert mot effekterna av riskfaktorer.

23. [Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende – Kunskapsguiden](#)

RBM kan formuleras i tre huvudprinciper

Risk. Insatsernas omfattning ska matcha individens risknivå. Unga med hög risk för fortsatta beteendeproblem ska alltså ha den mest intensiva behandlingen. En annan aspekt i riskprincipen är att undvika att blanda individer med olika risknivå i gruppbehandling eller i institutionsvård.

Behov. Insatser ska inriktas mot de riskfaktorer som enligt forskning är viktigast att arbeta med för att minska risken för återfall. Insatserna ska riktas mot de faktorer som driver den enskildes normbrytande beteenden.

Mottaglighet. För att insatserna ska få bästa möjliga effekt är det viktigt att ta hänsyn till vilken typ av behandling som bör erbjudas och hur den ska utformas.

- **Generell mottaglighet.** De behandlingsmetoder och komponenter som enligt forskning ger bäst effekt bör användas. Dessa är: strukturerade, beteende- och färdighetsorienterade insatser med utgångspunkt i kognitiv beteendeterapi (KBT) och social inlärningsteori.
- **Specifik mottaglighet.** Genomförandet behöver anpassas till individens förutsättningar för att denne ska kunna tillgodogöra sig behandlingen. Omständigheter som kan påverka mottagligheten är bland annat bristande motivation, språksvårigheter och funktionsnedsättningar som exempelvis ADHD och IF²⁴.

Identifiering av barn aktuella för SSPF

I arbetet med SSPF finns verktyg som kan stödja valet av målgrupp, det vill säga valet av individer som bör vara aktuella för SSPF. Ett första steg är att använda en checklista för forskningsbaserade riskfaktorer för en initial bedömning av risk för kriminalitet hos det aktuella barnet. Check: IRK står för (IRK = Initial Riskbedömning för Kriminalitet).²⁵ Den är tänkt att användas för identifiering/upptäckande av risk för normbrytande kriminellt beteende och kan användas av alla potentiella upptäckare inom alla typer av verksamheter som möter barn. Checklistan är tillämplig för barn från 6 år - ca 20 år. Checklistan fylls i med den information som finns tillgänglig om barnet eller som enkelt kan inhämtas inom ramen för det som är lagligt inom den aktuella verksamheten och den aktuella arbetsuppgiften.

OBS! Check: IRK kan inte användas istället för en orosanmälan utan enbart som bilaga eller ett komplement till en sådan.

24. Intellektuell funktionsnedsättning.

25. Check: IRK finns i bilaga 1 och som ifyllbar pdf på www.bra.se/SIG-SSPF

Riskbedömning och fördjupad analys

Om tecken på risk upptäcks kan det vara nödvändigt att gå vidare med en fördjupad riskbedömning med en strukturerad bedömningsmetod.²⁶ Att använda sig av en strukturerad bedömningsmetod kan ge stöd och underlag för fortsatta insatser. Bedömningsmetoderna samlar information från flera källor och används som underlag till den professionella helhetsbedömning som ligger till grund för valet av prioriterade insatser och uppföljning.

Syftet är att skilja ut dem som har en låg risk för fortsatt normbrytande beteende från dem med högre risk. De med högre risk behöver mer omfattande insatser, medan de med låg risk kan ges ett minimalt stöd eller inget stöd alls. Insatser ska inte ges om det inte behövs eftersom det kan bidra till ökade problem.

En strukturerad bedömning ger en indikation om vilka områden som är mest centrala för varje enskilt barn. Bedömningen ger stöd i frågan huruvida barnet behöver insatser och i frågan vilka riskfaktorer som insatserna i så fall ska riktas mot. Vidare ger bedömningen stöd för val av insatser, hur omfattande de bör vara och för uppföljning av insatser.

Rekommenderade insatser för socialtjänsten

För socialtjänsten är det centralt i arbete med RBM att fokusera på de riskfaktorer som antas driva barnets normbrytande beteende (s.k. kriminogena behov). Insatserna behöver också riktas mot flera riskfaktorer samtidigt. Barnets risknivå behöver matchas med insatser som har rätt intensitet.

För socialtjänstens arbete med målgruppen i SSPF finns rekommenderade och kunskapsbaserade insatser som har vetenskapligt stöd. Det kan röra sig om insatser både till barnet och till vårdnadshavare och kan exempelvis handla om föräldraskapsstödsprogram, färdighetsträningsprogram och strukturerad familjebehandling. De rekommenderade insatserna finns i Socialstyrelsens kunskapsstöd om insatser och utgår från RBM.²⁷ De här insatserna behöver i regel också anpassas efter barnets och vårdnadshavarens förutsättningar. Slutligen är det också angeläget att undanröja hinder och maximera barnets möjlighet att ta till sig behandlingen.

26. EARL, ESTER, SAVRY och YLS/CMI är strukturerade bedömningsmetoder som används för att kartlägga barn och ungdomars beteenden, sociala relationer och livssituation när det finns oro för kriminalitet eller våldsamhet. Läs mer på Socialstyrelsens Metodguide för socialt arbete <https://www.socialstyrelsen.se/sok/?q=metodguiden>

27. Socialstyrelsen (2020). Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år.

Den öppna fritidsverksamhetens och civilsamhällets roll i SSPF

SSPF skiljer sig från andra samverkansformer genom att barns fritid är en tydlig del i arbetet. Det är en styrka, eftersom fritiden har stor betydelse för barns vardag och utveckling. En trygg och meningsfull fritid är en rättighet enligt barnkonventionen²⁸ och fungerar också som en frisk-faktor²⁹ som bidrar till barns hälsa och livskvalitet.

En meningsfull fritid kan även fungera som en skyddsfaktor³⁰ mot brottsdebut, normbrytande beteende och utanförskap. Därför är samverkan mellan flera aktörer kring barns fritid viktig, särskilt för barn med riskbeteenden.

Den öppna fritidsverksamheten

Den öppna fritidsverksamheten representerar ofta fritidsperspektivet i både styrgrupp och arbetsgrupp inom SSPF. Verksamheten är en viktig mötesplats för många barn och bidrar till gemenskap och social trygghet. Uppföljning och forskning³¹ visar att öppna fritidsverksamheter kan stärka ungas välbefinnande genom trygga vuxenrelationer, delaktighet och flexibla aktiviteter.

Samverkan med civilsamhället – en värdefull resurs i arbetet med barns fritid

Begreppsförklaring

Civilsamhället är en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet – där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen (prop. 2009/10:55). Det kan till exempel vara ideella kultur-, idrotts- eller intresseföreningar, trossamfund, stiftelser, nätverk och ekonomiska föreningar.

Vikten av samverkan med civilsamhället i ett kunskapsbaserat och långsiktigt brottsförebyggande arbete lyfts ofta fram, bland annat i den nationella brottsförebyggande strategin ”Barriärer mot brott”.³² Civilsamhällets aktörer har ofta etablerat förtroende hos målgrupper som det offentliga ibland har

28. FN (1989) Konventionen om barnets rättigheter.

29. MUCF (2023) En fördjupad bild av ungas fritid. Ung idag.

30. MUCF (2022) En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga. I Nilsson och E Nilsson Lundmark.

31. Forte (2023) Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa – rättigheter, möjligheter och hinder. LIU. (2016) Fritiden som arena för hälsofrämjande arbete – exempel från två ungdomsverksamheter. KEKS (2024). Europeiskt nätverk med 63 (2024) svenska medlemskommuner, årlig uppföljning av 279 öppna ungdomsverksamheter med totalt 12 564 svarande ungdomar.

32. Regeringens nationella strategi Barriärer mot brott (skr. 2022/23:126).

svårare att nå, och kan bidra med relationer, tillit, socialt kapital och kompletterande kompetenser. Samverkan med civilsamhället kan därför vara en viktig del av SSPF-arbetet.

Matcha barns behov med civilsamhällets resurser

Barn som är aktuella för SSPF har olika intressen, behov och förutsättningar. Genom samverkan möjliggörs ett flexibelt och individanpassat stöd som är kopplat till barnets fritid. Det kan innebära att vissa barn får stöd att delta i idrott, medan andra erbjuds kulturella aktiviteter, sociala mötesplatser eller engageras i ideellt arbete. För att matchningen ska bli träffsäker krävs att civilsamhällets verksamheter är synliga för SSPF-koordinatören och arbetsgruppen. Civilsamhällets aktörer behöver i sin tur tydlig information om målgruppen och om vad som förväntas av dem.

Förutsättningar för fungerande samverkan

För att samverkan ska fungera behöver civilsamhället vara delaktigt i hur samverkan utformas. Många kommuner har redan utarbetade strukturer för samverkan, till exempel genom överenskommelser, råd eller etablerade kontaktvägar. Dessa kan användas även inom SSPF. Saknas sådana strukturer bör kommunen överväga att ta fram dem.

Kommunen behöver kartlägga vilka civilsamhällesaktörer som finns lokalt och vilka som är relevanta för SSPF. Det är också viktigt att känna till vilka förutsättningar och behov aktörerna har för att kunna delta. Finns en funktion som ansvarar för kommunens samverkan med civilsamhället kopplat till barn bör SSPF-arbetet samordnas med denna.

Samverkan kan ske på individ-, grupp- och områdesnivå. För att möjliggöra dialog, planering och gemensam uppföljning kan civilsamhällets aktörer bjudas in till styr- och arbetsgruppsmöten eller involveras genom andra former. Det centrala är att det finns en löpande kontakt som möjliggör aktiv medverkan, stöd och lärande över tid.

Samverkan kan organiseras genom gemensamma forum där kommunen, polis och civilsamhället tillsammans identifierar behov, problembilder och utvecklar kompletterande förebyggande insatser. Med tydligt ansvar och ledarskap, till exempel genom en civilsamhällessamordnare i samverkan med SSPF-koordinatören, stärks möjligheten att lotsa barn till trygga och meningsfulla sammanhang. Samtidigt kan civilsamhället få rådgivande stöd vid oro för individer eller situationer, vilket stärker det tidiga och kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet.

Vid behov kan samverkan fördjupas genom mer långsiktiga former, såsom idéburet offentligt partnerskap (IOP), för att öka kontinuitet och tillit. Ett IOP kan till exempel omfatta verksamheter som erbjuder trygga mötesplatser på kvällar och helger, mentors- eller ledarskapsprogram för barn i riskzon, föräldrastöd och familjenära insatser eller trygghetsskapande närvaroarbete i lokalsamhället.

Tips

- Kartlägg vilken samverkan kommunen redan har med civilsamhället, vilka organisationer som ingår och hur avtalen ser ut.
- Identifiera vid behov fler relevanta aktörer att samverka med på individ-, grupp- och områdesnivå inom SSPF.
- Involvera civilsamhället i planering, genomförande och uppföljning och håll en löpande dialog.
- Säkerställ att civilsamhällets aktörer har förutsättningar att bidra på ett bra sätt. Möjliggör ett gemensamt lärande, stöd och kompetensutveckling.
- Använd MUCF:s samverkansmodell:
<https://www.mucf.se/publikationer/samverkansmodell-of-fentliga-aktorer-och-civilsamhallet>

Arbetsprocessen i SSPF steg för steg

Upptäcka och avgöra om SSPF ska initieras

När ett barn aktualiseras för SSPF kan det ske på flera sätt och initiativ kan tas från flera håll. Det är viktigt att den person som informerar barn och vårdnadshavare ger en pedagogisk förklaring av syftet med SSPF och hur SSPF kan hjälpa.³³ Hur aktualisering ska ske behöver vara tydligt beskrivet. Alla berörda aktörer har möjlighet att föreslå att ett barn ska uppmärksammas inom SSPF. Check: IRK är en kortfattad checklista över forskningsbaserade riskfaktorer för kriminellt beteende. Tänkbara användare är skolpersonal, polis, socialtjänst och psykiatri. Koordinatoren tar emot aktualiseringen och gör en första bedömning av huruvida SSPF är lämpligt för det aktuella barnet.

Involvera och inhämta samtycke

Att vårdnadshavare och/eller barn är delaktiga är centralt i arbetet för att öka tillit och motivation till att ta emot insatser som kan leda till en positiv förändring. Grunden i SSPF är därför att barnet/vårdnadshavare samtycker till att sekretessbelagda uppgifter får delas mellan de aktörer som ska medverka. Det är bra om samtliga aktörer är eniga om vilken information om SSPF som ska förmedlas till barn och vårdnadshavare när SSPF presenteras. Det är också viktigt att det finns enighet hur man beskriver samtycke till informationsutbyte när SSPF erbjuds. När barnet och vårdnadshavare erbjudits SSPF inhämtas samtycke till informationsutbyte. Samtycke kan behöva inhämtas under flera steg i processen, beroende på när det blir aktuellt att dela information mellan aktörerna.

Vem som behöver samtycka till informationsutbytet varierar. För unga över 18 år gäller att det bara är de själva som behöver samtycka. För barn under 18 år kan vårdnadshavare behöva samtycka till uppgiftsutlämnandet, ibland tillsammans med barnet.³⁴ I vissa fall kan barn under 18 år lämna samtycke själva, efter att man beaktat aspekter som bland annat barnets ålder och mognad, vilken information det rör sig om samt vilken typ av ärende det gäller.³⁵

33. Socialstyrelsen (2025). Synpunkt från Rådet för barn och unga.

34. Se 12 kap. 3 § OSL.

35. Se 12 kap. 3 § OSL och JO 2010/11 s. 591.

Viktigt att tänka på

- Samtycket behöver som regel inhämtas skriftligt. I annat fall måste man åtminstone föra anteckningar om när och hur samtycket har inhämtats.³⁶ Ett sätt att ta in ett skriftligt samtycke är att använda sig av en förtryckt blankett.
- Barnet/vårdnadshavaren kan behöva tolk, kommunikationsstöd eller andra insatser för att kunna fatta beslut om att samtycka.³⁷ Det kan vara relevant att lämna både skriftlig och muntlig information. Barnet/vårdnadshavare ska ges tydlig information om vad det specifika samtycket gäller.³⁸ Till exempel om varför uppgifter behöver delas, vilka uppgifter det handlar om, i vilka situationer och till vilka verksamheter uppgifterna kommer att lämnas ut.
- Varje aktör har ett ansvar för att inte lämna ut mer sekretessbelagd information än vad man har stöd för i samtycket eller i någon annan bestämmelse som bryter sekretessen.
- Barnet/vårdnadshavare kan alltid återkalla ett samtycke.³⁹ Det är därför viktigt att ge tydlig information om detta.

Det är viktigt att känna till att aktörerna under vissa förutsättningar kan dela information enligt gällande sekretesslagstiftning, även utan att det finns ett samtycke.⁴⁰

Bedöma och analysera

Varje enskild aktör kan grunda sin initiala bedömning på olika material. *Socialtjänsten* har ofta fått en anmälan till sin myndighetsutövande enhet. Polisen kan ha fångat upp information inom ramen för sitt arbete och sorterat ut relevanta barn enligt exempelvis Risktrappan⁴¹ eller Cylindermodellen.⁴² *Fält- eller fritidsverksamheter* kan ha uppmärksammat olika händelser/ beteenden och *skolan* fångar normalt upp svårigheter i skolmiljön. Det viktiga är att man kommit överens om vilka risker som faller inom ramen för SSPF. Målgruppsbeskrivningen, utpekade risk-/skyddsfaktorer för just den valda gruppen samt tydliggörande av hur processen ska gå till är centrala. Många ärenden inom ramen för SSPF kommer att vara eller bli aktuella för utredning och insatser inom socialtjänsten under tiden.

36. Se JO 2010/11 s. 591 och JO 2010/11 s. 638.

37. Medskick och synpunkter av Socialstyrelsens Råd för barn och unga, Workshop och skriftlig kommunikation (2025).

38. Se bl.a. JO 1990/91 s. 366 JO 2006/07 s. 355, JO 2011/12 s. 557, JO 2017/18 s. 99.

39. Jfr 12 kap. 2 § OSL och bl.a. JO 2006/07 s. 355.

40. Läs mer på www.kunskapsguiden.se Barn som begår brott, Dela information mellan socialtjänst, skola och polis.

41. Risktrappan, Så kan barn och unga i riskzon för kriminalitet identifieras – och få hjälp. För yrkesverksamma och polisanställda som arbetar med barn och unga, Polismyndigheten 2025

42. Cylindermodellen – information, Polismyndigheten, Diariennr A034.946/2025.

Åtgärdsplan

Åtgärdsplanen för varje enskilt barn är ett viktigt dokument i SSPF. Den ska inte förväxlas med den genomförandeplan som socialtjänsten gör för biståndsbedömda insatser. Åtgärdsplanen i SSPF innehåller alla samverkande aktörers olika konkreta åtgärder rörande barnet och familjen. Åtgärder behöver syfta till att minska riskfaktorer och stärka skyddsfaktorer runt barnet. Det är viktigt att barnet och vårdnadshavare tillfrågas, dels om vad de kan bidra med för att förhindra en fortsatt negativ utveckling, dels om hur de kan vara delaktiga i uppföljningen. Ofta behöver såväl barnet som vårdnadshavare få tillgång till stödåtgärder. Förankra åtgärdsplanen med barnet, vårdnadshavaren och berörda aktörer. Tydliggör roller, ansvar och tidsplan.

Socialtjänstens erbjudna insatser kan exempelvis vara socialt färdighets- och träningsprogram i kombination med underlättande åtgärder för vårdnadshavare. Skolans utredning kan exempelvis visa att barnet behöver särskilt stöd och anpassning av skolmiljön eller att barnet har en funktionsnedsättning, som kräver extra anpassningar. Fritidens representant utgår från hur barnets fritid ser ut. Finns intressen och förmågor att bygga vidare på, finns det hinder för att barnet ska kunna delta i de fritidsaktiviteter som hen är intresserad av? Hur kan i så fall dessa hinder avhjälpas? Vad kan polisen göra för att bidra, kanske hålla kontakt med vårdnadshavare och informera när barnet påträffas i olämpliga miljöer?

I de fall då ytterligare samverkansaktörer finns med ingår även deras åtgärder i åtgärdsplanen. När åtgärdsplanen är upprättad behöver uppföljningsmöten bokas in och beslut tas om hur åtgärder ska dokumenteras. SSPF-koordinatoren har ansvar för att följa åtgärder mellan nätverksmötena.

Åtgärder och insatser anpassas till individens förmåga och behov

Information och insatser behöver anpassas till de behov och förutsättningar som barnet och vårdnadshavaren har. Exempel på anpassningar kan vara bildstöd, tidshjälpmiddel, att ta pauser ofta, ha tolk eller lättläst information. Man kan också ta hänsyn till om det finns önskemål om särskild plats att ses på vid genomförande av insatsen. Gör barnet delaktigt i utformningen. Ta hjälp av och samarbeta med civilsamhällets organisationer, förebilder eller ambassadörer i lokalsamhället.⁴³

Uppföljning på individnivå

Uppföljning av de individer som har tagit del av insatser genom SSPF kan göras på olika sätt. Exempelvis kan uppföljning av åtgärdsplanerna, där insatser och mål ska beskrivas, fylla två syften. *Dels* att visa huruvida barnet fått de åtgärder som överenskommit, *dels* visa huruvida insatserna haft avsett resultat för barnet. Om inte, varför? Beror det på förändrade omstän-

43. Medskick från Socialstyrelsens Råd för barn och unga februari (2025).

digheter? Behöver någon annan åtgärd sättas in i stället eller räcker det med att den givna åtgärden förändras på något sätt? Det är viktigt att SSPF inte avslutas förrän alla mål och eventuella delmål är uppfyllda och den ursprungliga oron för barnet upphört eller minskat tillräckligt.

För att uppföljningar ska vara möjliga och meningsfulla är det viktigt att de mål som sätts upp för både enskilda individer och för SSPF-arbetet är tydliga och mätbara. Här kan SMARTa⁴⁴ mål användas för målformuleringar.

Genom att arbeta med individbaserad systematisk uppföljning (ISU) kan socialtjänsten få en uppfattning om huruvida det lokala SSPF-arbetet ger avsedda resultat på gruppnivå. När man rätt målgrupp? Finns det till exempel samtycke och åtgärdsplaner för alla? Hur fungerar samverkan? Deltar relevanta aktörer? Upplever olika aktörer att SSPF fungerar? Resultaten av uppföljningen kan visa på behov av ändringar i målgruppsformulering eller tillvägagångssätt.

Individbaserad systematisk uppföljning (ISU)

ISU används för att ta fram lokal kunskap om behov, insatser och resultat på gruppnivå för att bättre belysa hur socialtjänstens arbete fungerar för olika grupper. I ISU-arbetet används individuppgifter som sedan sammanställs på gruppnivå i syfte att analysera och utveckla socialtjänstens verksamhet. Vilka individuppgifter som ska användas beror på vilken målgrupp som insatsen erbjuds till, hur insatsen har utförts och hur ett förväntat resultat kan mätas.

Socialstyrelsen har tagit fram en modell för att med hjälp av information på individnivå systematiskt följa arbetet i Sociala insatsgrupper (SIG) och SSPF – SU-SIG/SSPF. Modellen är framtagen för att täcka många av de frågeställningar som kan vara relevanta för uppföljning av insatser och för samverkan för att förebygga normbrytande beteende och kriminalitet hos barn. Modellen finns tillgänglig som ett av Socialstyrelsens anpassade SU-verktyg och är avsedd att användas tillsammans med en programvara för individbaserad systematisk uppföljning (SU-reg). Läs mer om Individbaserad systematisk uppföljning och om hur man får tillgång till såväl programvara som SU-SIG/SSPF på Kunskapsguiden.se.⁴⁵

44. SMARTa mål är Specifika, Mätbara, Acceperade, Realistiska och Tidsbundna.

45. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/systematisk-uppfoljning/>

Att arbeta i SSPF – ett exempel

För att konkretisera flödet i SSPF finns här en fallbeskrivning som visar hur gången i SSPF kan se ut.

Lou är 14 år och har väckt omgivningens oro på grund av en ökad skolfrånvaro, cannabisbruk och umgänge med ett gäng som identifierats som kriminellt i bostadsområdet. Lou har även en intellektuell funktionsnedsättning. I kommunen bedrivs sedan ett par år SSPF och *det är skolan som aktualiserar Lou till SSPF*. Tidigare har polisen gjort en orosanmälan avseende Lou till socialtjänsten, vilket lett till att en barnavårdsutredning inletts.

SSPF-koordinatören Anja tar emot skolans aktualisering för SSPF. Hon kontaktar därefter Lou och hennes vårdnadshavare. Eftersom Lou har en intellektuell funktionsnedsättning behöver bemötande och dialog anpassas efter det. När Anja berättar om SSPF och hur det kan vara hjälpsamt använder hon bildstöd. Hon inhämtar *samtycke* till informationsutbyte mellan aktörerna. Samtyckesblanketten är utformad så att det tydligt framgår vad samtycket omfattar och familjen får också med sig en lättläst sammanfattning.

En *riskbedömning* görs och därefter hålls ett första SSPF-möte med chefer för Lous skola, socialtjänst, polis och fritidsgården. Mötet resulterar i ett beslut om att gå vidare till nästa steg i SSPF. Det beslutas också att extra resurser för Lou kan sättas in från samtliga aktörer om det skulle behövas.

Koordinatören Anja bjuder sedan in de personer från skolan och fritidsgården som känner Lou närmare. Polisens representant och den handläggare som kopplas på från socialtjänsten bjuds också in, liksom Lou själv och vårdnadshavare.

Vid mötet tillämpas det samtycke till informationsutbyte som skrivits på och alla närvarande berättar om sin bild av Lou, hur oron ser ut och vilka riskfaktorer som finns. De diskuterar också vilka skyddsfaktorer, styrkor och resurser hos Lou, hans familj och omgivningen som kan komma till nytta för Lou.

Vid mötet tar man fram en *åtgärdsplan* för Lou där det framgår vad alla aktörer ska bidra med, inklusive Lou själv och familjen. Åtgärdsplanen baseras på en bedömning av vilka skyddsfaktorer som behöver stärkas och vilka riskfaktorer man behöver arbeta med. Lou tillfrågas om vad hen gör eller skulle vilja göra på fritiden och sin inställning till SSPF och till det som föreslås. Vid mötet beslutas när *uppföljning* ska ske och vad som är mål för Lous plan framåt. De involverade aktörernas insatser/åtgärder blir följande:

Socialtjänstens insatser efter barnavårdsutredningen blir drogtestar och behandlingsprogram för Lous cannabismissbruk samt ett intensivt familjebehandlingsprogram, FFT (funktionell familjeterapi).

Skolans åtgärder blir extra stöd för att öka närvaron samt extra anpassningar

i skolmiljön för Lou. Efter en tid i SSPF väcks frågan om anpassad skola är nödvändig.

Polisen åtar sig att hålla kontakt med vårdnadshavarna och att köra hem Lou om hen påträffas i miljöer eller situationer som anses olämpliga för hen.

Lou har inget uttalat fritidsintresse men är ibland på den lokala fritidsgården. Lou har en bra relation med speciellt en fritidsledare och de bestämmer sig för att prata vidare för att utforska hens fritidsintressen. För att öka Lous närvaro på gården följer fritidsledaren upp regelbundet och välkomnar Lou till aktiviteter som kan kännas meningsfulla för hen. *Fritidsledaren* ger stöd vid ankomst och bjuder in Lou till att vara med och planera och genomföra aktiviteter som hen är intresserad av.

Vid mötet beslutas hur ofta uppföljningsmöten ska ske. Vid påföljande möten följs respektive åtgärd och dess resultat upp. Har insatserna fungerat som tänkt för Lou och familjen? Om inte, vad behöver göras annorlunda? SSPF-gruppen konstaterar att de saknar habiliterings medverkan och beslutar att kontakta och koppla in dem. När barn med funktionsnedsättning är aktuella i SSPF är det viktigt att få med "alternativa" aktörer såsom habiliteringsverksamheter, korttidsboende, funkisfritidsgårdar etc.

Koordinatorn Anja håller kontakt med Lou och vårdnadshavarna och stämmer av regelbundet.

Referenser

Lagar

Socialtjänstlag (2025:400)

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Litteratur

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende, Socialstyrelsen 2020

Forskningsöversikt risk- och skyddsfaktorer, Andershed och Andershed, bilaga i ovan, Örebro universitet 2019

Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott – Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år, Socialstyrelsen 2021

Rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk, Brå 2023

Barn under 15 år som begår allvarliga brott, Brå 2025

Flickor och kvinnor i kriminella nätverk, Brå 2025

Ni måste hinna före. Barnombudsmannen, 2025

Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning (2025:07), Myndigheten för delaktighet 2025

Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? RISE Research Institutes of Sweden. RISE Social & Health Impact Center och Länsstyrelsen i Stockholm 2021

Risktrappan, Så kan barn och unga i riskzon för kriminalitet identifieras – och få hjälp. För yrkesverksamma och polisanställda som arbetar med barn och unga, Polismyndigheten 2025

Cylindermodellen – information, Polismyndigheten, Diarienumr A034.946/2025

Söderberg Christina (2016) Individriktad brottsprevention – om SSPF och viljan att samverka. Lic. Linköpings Universitet

Söderberg Christina, Johansson Kerstin (2018) Brottsförebyggande samverkan, skydd och kontroll. I: Dahlstedt, Magnus (red.) Gränsöverskridande socialt arbete. Teorier, tillämpningar, tolkningar. Falkenberg: Gleerups

Turner, Russell, Nilsson, Åsa & Jidetoft, Nina (2015) SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk. Fou-rapport, 2015:2. Göteborg: FoU i Väst/GR

- Wollter, Filip, Kassman; Kassman, Anders & Oscarsson, Lars (2013)
Utvärdering av sociala insatsgrupper: individinriktad samverkan kring unga i riskzonen. Stockholm: Rikspolisstyrelsen: Ersta Sköndal högskola.
- Zhuchyna, Olena (2016) "Getting the agencies together": a qualitative study of the professionals' perceptions of collaboration in prevention of juvenile criminality. Masteruppsats. Göteborgs Universitet
- FN (1989) Konventionen om barnets rättigheter
- MUCF (2021) Samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället. Växjö: Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor
- MUCF (2023) En fördjupad bild av ungas fritid. Ung idag 2023. Växjö: Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor
- MUCF (2022) En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga. I Nilsson E Nilsson Lundmark. Växjö: Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor
- LIU. (2016) Fritiden som arena för hälsofrämjande arbete-exempel från två ungdomsverksamheter. I Fredriksson S Geidne C Eriksson. Linköpings universitet
- Forte (2023) Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa – rättigheter, möjligheter och hinder. A Gotfredsen M Strömbäck. Umeå universitet
- KEKS. Europeiskt nätverk med 63 (2024) svenska medlemskommuner, årlig uppföljning av 279 öppna ungdomsverksamheter med totalt 12 564 svarande ungdomar (2024)
- Regeringen (2009/10:55) Politiken för det civila samhället. Stockholm. Regeringskansliet

Övriga källor

- Brås årliga nationella enkät om brottsförebyggande arbete i kommunerna och antal SSPF-verksamheter, 2025
- Nätverk för samordnare i SSPF, frågor och svar i digitalt samarbetsrum 2022-2025
- Referenspersoner till revideringen av SSPF-materialet: Mikaela Baum, regional utvecklingsledare FoU Uppsala, Christina Kickie Söderberg, forskare och konsult SSPF, Johanna Sollerman, brottsförebyggande strateg Örebro kommun
- Referenskommuner: Hisingen Göteborg, Huddinge, Uppsala m.fl.
- Referensmyndigheter: Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen
- Rådet för barn och unga, Socialstyrelsen 2025. Rådet identifierar bl.a. områden som kopplar till barns och ungas rättigheter och uppväxtvillkor, ger vägledning och bidrar med ett barnrättsperspektiv på aktuella uppdrag.

Bilaga 1

Version 5.0 (6 - 20 år)

Check: IRK

Datum: _____

Check: IRK (Initial Riskbedömning för Kriminalitet) är en checklista med forskningsbaserade riskfaktorer för normbrytande/kriminellt beteende bland unga 6 - ca 20 år. Syftet med Check: IRK är att skatta riskfaktorer för kriminalitet hos en individ för att kunna göra en initial bedömning av risk för kriminalitet. Check: IRK används som en första skattning eller screening och kan inte likställas med en bedömning som görs med ett strukturerat riskbedömningsinstrument. Användare kan vara personal inom skola, polis, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri m.fl. Använd exempelvis checklistan som bilaga till en orosanmälan/LUL-underrättelse eller som underlag till varför en fördjupad strukturerad riskbedömning behövs. Använd checklistan och kommunicera resultaten professionellt och nyanserat.

Namn och personnummer på individ som bedöms: _____

Namn och verksamhet för den som ansvarar för denna IRK: _____

Skäl till att denna IRK fylls i? ☐ 6§ LUL ☐ 34§ LUL ☐ 19 kap 1§ SoL ☐ Annat: _____

Riskfaktorer (Om en eller flera delar av en riskfaktor misstänks finnas eller med säkerhet finns, kryssa Ja och skriv i Kommentarer det som behöver förtydligas).

Ja Nej Vet ej

1. Tidigare normbrytande beteende eller kriminalitet

Finns normbrytande beteende (aggressivt eller icke-aggressivt) eller kriminalitet (även om inte lagförd)? Är det återkommande? Finns allvarliga beteenden, våldsinslag? Finns flera olika typer av normbrott/brott? Tidig debut (innan 12 års ålder)? Finns koppling till kriminella grupperingar?

☐ ☐ ☐

2. Problematiske personlighetsdrag

Finns impulsivitet, oräddhet/risktagande, svårigheter med känslereglering (t.ex. ilskebrott), irritabilitet, hämndlystnad, empatibrist/känslökyla eller lögnaktighet?

☐ ☐ ☐

3. Normbrytande/kriminella attityder eller tankesätt

Finns attityder, värderingar eller tankesätt som stödjer eller bagatelliserar normbrytande beteende/kriminalitet eller annat socialt destruktivt beteende?

☐ ☐ ☐

4. Problematiske familjerelationer

Brister föräldrarnas insyn i den unges liv? Finns återkommande konflikter mellan den unge och föräldrar? Är någon förälder våldsam? Är någon förälder eller syskon inblandad i kriminalitet?

☐ ☐ ☐

5. Normbrytande/kriminella relationer utanför familjen

Finns kontakter med personer utanför familjen som uppvisar eller attitydmässigt stödjer normbrytande beteende/kriminalitet?

☐ ☐ ☐

6. Alkohol- eller droganvändning

Finns ett återkommande skadligt bruk av alkohol eller användning av droger?

☐ ☐ ☐

7. Problem med skola/arbete

Finns bristfälliga prestationer i skolan, hög frånvaro, eller låg grad av anknytning/tillfredsställelse till skola eller arbete? Eller finns ingen sysselsättning alls?

☐ ☐ ☐

8. Brist på prosociala fritidsaktiviteter

Saknas prosociala och återkommande fritidsaktiviteter, intressen eller sammanhang?

☐ ☐ ☐

Totalt antal Ja: _____

Hur tolka skattningarna/riskfaktorprofilen?

Tidigare normbrytande beteende/kriminalitet är den starkaste riskfaktorn för framtida kriminalitet. Finns dessutom våldsinslag, flera olika typer av normbrytande beteende/kriminalitet eller tidig debut (innan 12 års ålder) är risken betydande för fortsatt kriminalitet. Koppling till kriminella grupperingar höjer också risken. Ju fler av ovan riskfaktorer som förekommer i ett ärende, desto högre risk för kriminalitet. Individer med flera riskfaktorer bör alltså prioriteras för fördjupad bedömning och eventuella insatser. Om allvarliga, akuta problem finns, även om de är få, bör ärendet ges företräde till fördjupad bedömning samt kunskapsbaserade och tillräckligt omfattande brottsförebyggande insatser.

Kommentarer:

OBS! Om IRK-skattningen används som grund för en formell anmälan (t.ex. orosanmälan enligt 19 kap 1§ SoL), ta med ifylld Check: IRK som bilaga - skriv kortfattat i kommentarsfältet.

SSPF är en samverkansform för skola, socialtjänst, polis och fritid. Detta material vänder sig till verksamheter som vill börja arbeta enligt SSPF eller ta ett omtag om samverkansformen använts sedan tidigare.

I materialet redovisas ett antal framgångsfaktorer för en effektiv och hållbar organisering och kunskapsbaserad samverkan. Materialet innehåller också en kortfattad beskrivning av hur SSPF-arbetet går till i praktiken.